

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MANTIQUIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHDA MANTIQUIY MASALALAR USTIDA ISHLASH

Andijon davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim kafedrasi o'qituvchisi

Xakimova Nargiza Bahodirovna

Andijon davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi

Mansurova Mohlaroyim Muhammadjon qizi

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish bugungi ta'lim tizimida eng muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Chunki mantiqiy fikrlash nafaqat matematika fanida, balki kundalik hayotiy muammolarni hal qilishda ham katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari, metodlari, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va masalalar yechish orqali uni shakllantirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Tayanch so'zlar: mantiqiy fikrlash, masala, matematika, muammoli vaziyat, masalalar ustida ishlash, ijodiy tafakkur, metod, o'quvchi, o'qituvchi.

Аннотация: Развитие логического мышления у учащихся начальных классов является одним из важнейших направлений современной образовательной системы. Логическое мышление играет значительную роль не только в изучении математики, но и в решении повседневных жизненных задач. В данной статье рассматриваются теоретические основы развития логического мышления, методы, современные педагогические подходы, а также пути его формирования через решение задач.

Ключевые слова: логическое мышление, задача, математика, проблемная ситуация, работа над задачами, творческое мышление, метод, ученик, учитель.

Annotation: Developing logical thinking in primary school students is one of the most important directions in today's education system. Logical thinking is essential not only in mathematics but also in solving everyday life problems. This article explores the theoretical foundations of developing logical thinking, methods, modern pedagogical approaches, and ways to shape it through problem-solving.

Keywords: logical thinking, problem, mathematics, problematic situation, working on problems, creative thinking, method, student, teacher.

Kirish

Mantiqiy fikrlash inson tafakkurining asosiy ko'rinishlaridan biri bo'lib, u muammolarni tahlil qilish, xulosalar chiqarish va to'g'ri qaror qabul qilishda yordam beradi. Boshlang'ich sinf davrida o'quvchilarda mantiqiy fikrlashni shakllantirish

ularning keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o'qishlari uchun poydevor yaratadi.

Psixolog L. S. Vygotskiy ta'kidlaganidek, bolaning intellektual rivojlanishi ijtimoiy muhit va ta'lim jarayoni bilan chambarchas bog'liq. Piaget esa bolalarda mantiqiy fikrlash bosqichma-bosqich shakllanishini ilmiy asoslab bergan. Shu bois boshlang'ich ta'limda masalalar yechish orqali fikrlashni rivojlantirish pedagogik jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. Quyida mantiqiy tafakkurni shakllantirishning ahamiyati va bir qator usul va yo'llarni ko'rib chiqamiz.

Mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning ahamiyati

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish quyidagi ko'nikmalarni shakllantiradi:

- Mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatni tahlil qilish.
- O'xshashlik va farqlilikni aniqlash, sintez qilish.
- Kreativ yondashuv va ijodiy tafakkurni kengaytirish.
- Xotira va diqqatni mustahkamlash.
- Matematika, fizika, informatika kabi fanlarga qiziqishni oshirish.

Masalalar orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish

Boshlang'ich ta'limda turli turdagi masalalardan foydalanish mumkin:

- **Qiziqarli mantiqiy masalalar** – noan'anaviy fikrlashni talab qiladi.
- **Hayotiy masalalar** – real vaziyatlarni tahlil qilishga o'rgatadi.
- **Geometrik va fazoviy masalalar** – shakl va joylashuvni tushunishga yordam beradi.
- **Sonlar va qatorlar bilan bog'liq masalalar** – ketma-ketlik va qonuniyatlarni anglashni rivojlantiradi.

Masalan:

1. Bir avtobusda 12 ta o'quvchi bor edi. Keyingi bekatda 4 ta o'quvchi tushib qoldi, yana 6 ta o'quvchi chiqdi. Endi avtobusda nechta o'quvchi bor?

Javob: 14 ta.

2. Bir stol atrofida 4 ta bola o'tirgan edi. Aziz, Dilshod, Kamol va Jasur. Aziz Jasurning yonida emas. Dilshod Kamolning o'ngida o'tirgan. Aziz kimning yonida o'tirgan?

Javob: Aziz – Dilshodning yonida.

3. Bir uchburchakning uchta burchagini kesib tashlasak, nechta burchak hosil bo'ladi?

Javob: 6 ta.

4. Bir avtobusda 12 ta o'quvchi bor edi. Keyingi bekatda 4 ta o'quvchi tushib qoldi, yana 6 ta o'quvchi chiqdi. Endi avtobusda nechta o'quvchi bor?

Javob: 14 ta.

5. Bir stol atrofida 4 ta bola o'tirgan: Aziz, Dilshod, Kamol va Jasur. Aziz Jasurning yonida emas. Dilshod Kamolning o'ngida o'tirgan. Aziz kimning yonida o'tirgan?

Javob: Aziz – Dilshodning yonida.

6. Bir uchburchakning uchta burchagini kesib tashlasak, nechta burchak hosil bo‘ladi?

Javob: 6 ta.

Yuqoridagi kabi misol va masalalar yechish orqali o‘quvchilar tafakkuri obrazli tafakkurdan abstrakt tafakkurga almashadi. O‘quvchilar bir nechta variantlarni o‘ylaydi, taqqoslaydi va ularning o‘xshash va farqli tomomlarini aniqlash orqali eng maqbul yechimni topadilar.

Zamonaviy metodlar

O‘quvchilarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish uchun quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

- **“Kichik tadqiqotchi” metodi** – o‘quvchi o‘zi masala tuzadi va yechim topadi.
- **“Qiziqarli suhbat” metodi** – savol-javob orqali mustaqil fikrlashni rag‘batlantiradi.
- **“Rayting” metodi** – o‘quvchilarning fikrlarini yozma shaklda ifodalashga yordam beradi.
- **O‘yin va vizual metodlar** – grafik, rasmlil va interaktiv topshiriqlar orqali qiziqishni oshiradi.

Zamonaviy yondashuvlar bilan boyitish

Bugungi kunda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda **STEAM ta’limi** (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) konsepsiyasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Masalalarni yechishda matematika bilan birga texnologiya, muhandislik va san’at elementlarini qo‘shish o‘quvchilarda keng qamrovli tafakkurni shakllantiradi. Shuningdek, **raqamli ta’lim vositalari** – interaktiv dasturlar, onlayn platformalar va mobil ilovalar orqali mantiqiy masalalarni yechish o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.

Xulosa

Boshlang‘ich sinflarda mantiqiy masalalardan foydalanish o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, mustaqil va ijodiy yechim topish ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon nafaqat matematik savodxonlikni oshiradi, balki hayotiy vaziyatlarni to‘g‘ri tahlil qilish va ularga mos yechim topish qobiliyatini ham kuchaytiradi.

Shu bois, ta’lim jarayonida mantiqiy masalalardan samarali foydalanish, zamonaviy metodlar va raqamli vositalar bilan boyitish boshlang‘ich ta’limning sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vygotskiy, L. S. *Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishi*. Moskva: Pedagogika, 1986.
2. Davletshin, M. R. *Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish usullari*. Pedagogik tadqiqotlar jurnali, 3(2), 45-60, 2020.

3. Piaget, J. *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International Universities Press, 1952.
4. Muminov, A. *Matematika va mantiq fanlari orqali bolalarning fikrlash qobiliyatini shakllantirish*. Toshkent: Xalq ta’limi vazirligi.
5. Shodmonqulov, S. *O‘quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar*. O‘zMU Ilmiy axborotnomasi.
6. 4-sinf matematika darsligi, 2-qism. “Aralash kasrlarni qo‘shish”, 2023.
7. Usmonova, M. *Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mantiqiy fikrlash va tahlil qilish ko‘nikmalarini shakllantirish*.

